

ДІЄВІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВИТИ ШКОЛЯРІВ

А. Боднар, І. Стасюк

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

кореспондент-автор – А. Боднар: bodnar.alina@kpnpu.edu.ua

doi: 10.32626/2309-8082.2020-18.5-10

У статті проаналізовано результати формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти дітей у початковій школі при використанні експериментальної технології. *Мета дослідження* – визначити ефективність розробленої технології у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти дітей під час навчання у початковій школі. *Методологія дослідження*. У дослідженні приймали участь 181 майбутніх учителів фізичної культури (88 студентів у складі експериментальних груп і 93 студенти контрольних груп). Утворили експериментальну групу дівчат і хлопців, а також контрольні групи. До складу експериментальних груп увійшли студенти факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (40 осіб) та студенти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (48 осіб), до контрольних груп – студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (23 особи) і Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (70 осіб). У експериментальних групах використовували розроблену технологію, що була спрямована на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів. У контрольних групах формування означеної готовності відбувалося без використання експериментального чинника. Одержані у дослідних групах результати перевіряли на достовірність розбіжності середніх значень досліджуваних показників. Для цього використали непараметричний критерій Пірсона. *Результати*. Аналіз даних педагогічного експерименту засвідчив наявність позитивних змін рівня сформованості усіх компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів, які входили до експериментальної групи, тоді як у контрольній вони були значно меншими кількісно та якісно. *Висновки*. Упровадження розробленої технології формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів у навчально-виховний процес студентів забезпечить досягнення позитивного результату у формуванні всіх компонентів готовності до здійснення ними у практичній діяльності олімпійської освіти молодших школярів.

Ключові слова: готовність, формування, майбутні учителі фізичної культури, педагогічна технологія, олімпійська освіта дітей.

Bodnar A., Stasiuk I. The efficacy of pedagogical conditions in formation of readiness of future physical education teachers for olympic education of schoolchildren

The article deals with the results of the formation of the readiness of future physical education teachers for the Olympic education of children in primary school using experimental technology. *The aim of the study* is to determine the effectiveness of the developed technology in forming the readiness of future physical education teachers for the Olympic education of children while studying in primary school. *Research methodology*. The study involved 181 future physical education teachers (88 students in the experimental groups and 93 students in the control groups). An experimental group of girls and boys, as well as control groups were formed. The experimental groups included students of the Faculty of Physical Culture of Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ogienko (40 people) and students of Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovych (48 people), the control groups – students of Ternopil National Pedagogical University named after Vladimir Hnatiuk (23 persons) and Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda (70 people). The experimental groups used the developed technology, which was aimed at forming the readiness of future physical education teachers for the Olympic education of primary school children. In the control groups, the formation of this readiness took place without the use of experimental factors. The results obtained in the experimental groups were checked for the reliability of the discrepancy between the average values of the studied indicators. Pearson's nonparametric test was used for this purpose. *Results*. Analysis of the data of the pedagogical experiment showed the presence of positive changes in the level of formation of all components of readiness of future physical education teachers for Olympic education of primary school students who were part of the experimental group, while in the control they were much smaller quantitatively and qualitatively. *Conclusions*. The introduction of the developed technology of formation of readiness of future physical education teachers for Olympic education of junior schoolchildren in the educational process of students will ensure a positive result in the formation of all components of readiness for implementation in the practical activities of Olympic education of junior schoolchildren.

Key words: readiness, formation, future teachers of physical culture, pedagogical technology, olympic education of children.

Вступ

Олімпійська освіта молодших школярів на сучасному етапі розглядається як важливий компонент посилення інтересу дітей до фізичної активності, формування усвідомленої та сталої позиції щодо її систематичного використання [1; 5].

Для експериментальної перевірки педагогічних умов, реалізація яких сприятиме формуванню готов-

ності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів, необхідно визначити критерії цієї готовності.

Сутність поняття «критерій» (від грецького *kriterium* – засіб для судження) – ознака, на підставі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [3, с. 123].

За інформацією інших джерел [2-4] критерій визначається як засіб для судження, ознака на підставі якої здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки. Критерій повинен відображати три моменти: чому і навіщо суб'єкт діє; що він здійснює (робить) і як; якими засобами користується в цих умовах [3; 4]. Критерії повинні відображати динаміку якості, що вимірюється у часі та педагогічному просторі, охоплювати основні види педагогічної діяльності; вони характеризуються якісними показниками, а за величиною їх вияву – мірою виразності. Під час визначення критеріїв ураховують, що готовність майбутнього вчителя фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів є результатом його професійно-педагогічної підготовки у закладі вищої освіти.

Передбачає така готовність наявність у студента мотивів, знань, умінь, професійно значущих особистісних якостей, професійної рефлексії, що у комплексі сприяють розвитку особистості молодшого школяра на гуманістичних ідеалах та цінностях олімпізму [1; 5].

Ураховуючи вищезазначене та недостатність емпіричних даних, провели дослідження в означеному науковому напрямі.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження – проаналізувати динаміку сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів при використанні експериментального чинника. Для досягнення такої мети було використано сформований нами діагностичний пакет методів дослідження (табл. 1).

Таблиця 1 – Критерії, показники та засоби діагностики компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів

Компонент	Критерій	Показник	Засіб діагностики
Мотиваційний	Мотиваційний	Стійкість інтересу; мотивація на досягнення успіху; впевненість у подоланні труднощів; прагнення досягти професіоналізму	Розроблена анкета
Когнітивний	Когнітивний	Повнота знань; системність знань; міцність знань	Розроблені тестові завдання
Діяльнісний	Операційно-діяльнісний	Конструктивні Комунікативні Організаційні Гностичні	Тест, практичні завдання, педагогічне спостереження
Рефлексивний	Особистісно-рефлексивний	Вміння систематично здійснювати самоаналіз професійної діяльності	Методика О. Рукавішнікової

Так, анкетне опитування проводили, використовуючи анкету, розроблену нами при врахуванні рекомендацій спеціальної літератури [Галаман; Шиян; Вугман]. Результати анкетування сприяли визначенню стану сформованості мотиваційної готовності респондентів до олімпійської освіти молодших школярів. Для оцінювання когнітивного компонента використовували тестові завдання, розроблені спеціально до завдань дослідження із урахуванням рекомендацій спеціальної літератури [6; 7; 10]. Для оцінювання компонента готовності, пов'язаного з рефлексією, було використано методика О. Рукавішнікової [8]. Щодо діяльнісного компонента готовності респондентів до олімпійської освіти молодших школярів, то тут було використано запропонований дослідниками опитувальник [9] для оцінювання комунікативної та організаційної складових діяльнісного компонента.

Для визначення гностичної і конструктивної складових означеного компонента було застосовано методика, запропоновані фахівцями [1; 5; 8; 9].

Водночас, ураховуючи сутність поняття «готовність учителя до певного виду професійної діяльності», рекомендації дослідників [6; 7; 11] та інформацію власних педагогічних спостережень за навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх учителів фізичної культури, виокремили критерії, що дозволяють визначити сформованість у них готовності до олімпійської освіти молодших школярів. Такими критеріями були: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісно-рефлексивний. Кожний критерій характеризувався визначеними показниками і рівнями, а саме низьким середнім, високим.

Організація дослідження передбачала таке: в експерименті взяли участь 181 майбутній учитель фізичної

культури, їхній вік знаходився у межах $19,6 \pm 1,2$ років. Із усіх 88 утворили експериментальну групу (40 студентів факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та 48 – Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича), інші 93 – контрольну (23 студенти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та 70 – Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди).

Формувальний педагогічний експеримент відбувався протягом одного навчального року. На початку та наприкінці навчального року у дослідних групах оцінювали стан сформованості кожного компонента готовності. Щодо експериментального чинника, то в контрольній групі (КГ) він був відсутнім, у експериментальній (ЕГ) – передбачав реалізацію визначених педагогічних умов.

Ефективність упровадження експериментального чинника визначали за зміною результатів, одержаних на початку та наприкінці навчального року у кожному

показнику, що дозволяли охарактеризувати стан сформованості виокремлених компонентів готовності. При цьому, дані на початку та наприкінці, враховуючи інформацію спеціальної літератури [7; 12], аналізували з використанням непараметричного критерію Пірсона – χ^2 . Для визначення статистично значущої розбіжності двох середніх використовували рівень достовірності 0,05. Усі статистичні аналізи проводились із використанням програмного забезпечення SPSS, версія 21.

Результати дослідження

Одержані на початку формувального педагогічного експерименту дані засвідчили, що у досліджуваних групах 86–88 % респондентів відзначалися низьким та середнім рівнями сформованості у них готовності до олімпійської освіти молодших школярів. Характерними для таких рівнів є невизначеність відношення до цієї діяльності, відсутність зацікавленості, неглибокий і несистемні знання на репродуктивному рівні, тобто лише часткова сформованість досліджуваного виду готовності студентів (табл. 2).

Таблиця 2 – Стан сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів до початку експериментального дослідження

Дослідна група	Рівень сформованості	Компонент							
		мотиваційний (кількість)		когнітивний (кількість)		діяльнісний (кількість)		рефлексивний (кількість)	
		значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %
ЕГ	Низький	20	22,7	33	37,5	63	71,6	29	33
	Середній	52	59,1	41	46,6	18	20,5	47	53,4
	Високий	16	18,2	14	15,9	7	7,9	12	13,6
КГ	Низький	22	23,7	37	39,8	67	72	38	40,9
	Середній	55	59,1	44	47,3	22	21,5	46	49,4
	Високий	16	17,2	12	12,9	6	6,5	9	9,7

Аналіз наведеного результату у ЕГ та КГ за допомогою χ^2 засвідчив відсутність статистично значущої розбіжності ($p > 0,05$). Іншими словами, сформовані

дослідні групи за середнім значенням досліджуваного показника не відрізнялися між собою (табл. 3).

Таблиця 3 – Порівняння середніх значень у показниках стану готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів до початку експериментального дослідження

Дослідна група	Рівень					
	низький (кількість)		середній (кількість)		високий (кількість)	
	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %
ЕГ	36	40,9	40	45,5	12	13,6
КГ	41	44,1	41	44,1	11	11,8
χ^2	$p > 0,05$		$p > 0,05$		$p > 0,05$	

Одержані дані стали підставою для розроблення педагогічної технології, спрямованої на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів. Перевірку

ефективності авторської розробки здійснили протягом одного навчального року. Наприкінці в ЕГ та КГ одержали необхідні дані та порівняли їх між собою (табл. 4).

Таблиця 4 – Стан сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів наприкінці експериментального дослідження

Дослідна група	Рівень					
	низький (кількість)		середній (кількість)		високий (кількість)	
	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %	значення в абсолютній величині	значення у %
ЕГ	11	12,5	41	46,6	36	40,9
КГ	31	33,3	46	49,5	16	17,2
χ^2	p < 0,05		p > 0,05		p < 0,05	

Результат засвідчив наявність розбіжності у кількості студентів, які відзначалися низьким та високим рівнями готовності до досліджуваного виду професійної діяльності. Зокрема, в ЕГ на 10,2 % зменшилася кількість студентів із низьким рівнем означеної готовності, тоді як у КГ, навпаки їхня кількість зросла з 23,7 % до 31 %.

Як видно з таблиці 5, у ЕГ мотиваційний компонент готовності 93,2 % майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів відповідав високому і середньому рівням, тоді як на початку кількість таких становила 77,3 %. У КГ високого і середнього рівнів досягло тільки 87,1 % досліджуваних, а на початку їхня кількість складала 76,3 % (p > 0,05).

Сформованість когнітивного компоненту відзначалася такими особливостями: в ЕГ 94,3 % досліджуваних досягло середнього і високого рівнів, у КГ – 72 % (p < 0,05); на початку їхня кількість складала 62,5 % та 60,2 % відповідно (p > 0,05).

Діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури групі до олімпійської освіти молодших школярів відзначався такими особливостями наприкінці експериментального дослідження: в КГ 81,8 % досліджуваних досягло середнього і високого рівнів такої готовності, тоді як на початку експерименту їх було тільки 28,4 %; у КГ – відповідно 44,1 % та 28 % (p < 0,05).

Рефлексію 81,8 % студентів ЕГ наприкінці експериментального дослідження оцінили як середню та високого рівня, у КГ – 65,6 % (p < 0,05), тоді як на початку їхня кількість складала відповідно 67 % і 59,1 % (p > 0,05).

Дискусія

Аналіз інформації літературних джерел свідчить, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти школярів у закладах вищої освіти складне особистісне утворення, що формується внаслідок їхньої професійно-педагогічної підготовки.

Про успішне формування готовності до зазначеного виду професійної діяльності є наявність у вчителя виокремлених структурних компонентів [1; 5]. Проте, єдиний підхід до визначення структури готовності майбутніх фахівців із певного виду педагогічної діяльності, дотепер відсутній. У зв'язку з цим зазначаємо, що результати дослідження свідчать, що за основу беруть характеристику готовності як складової структури, до складу якої входить мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оцінний компоненти. При цьому, на думку Л. Іванової до складу структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями закладів загальної середньої освіти належать такі компоненти: когнітивний, діяльнісний, мотиваційний та комунікативно-рефлексивний.

Дослідники і спеціалісти у галузі олімпійської освіти (В. Столяров, Г. Полікарпова, Г. Рагозіна, І. Барінова, В. Єрмолова, М. Булатова та ін.) стверджують, що основою готовності фахівця в галузі олімпійської освіти є сформована система олімпійських знань; мотивації з їх використання у своєму стилі життя і в професійній діяльності; вмінь і навичок здійснювати педагогічну діяльність у галузі олімпізму та олімпійського руху.

Це підтверджують одержані нами результати, про те, що готовність майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до олімпійської освіти школярів у закладах вищої освіти складне особистісне утворення, що формується внаслідок професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у закладі вищої освіти і передбачає наявність у нього мотивів, знань, умінь, професійно значущих особистісних якостей, професійної рефлексії, котрі в своїй сукупності забезпечують здатність до формування гармонійно розвиненої особистості школяра на гуманістичних ідеалах і цінностях олімпізму.

Таблиця 5 – Узагальнені дані щодо стану готовності студентів до олімпійської освіти молодших школярів протягом експериментального дослідження, %

Дослідна група	Компонент											
	мотиваційний			когнітивний			діяльнісний			рефлексивний		
	Рівень											
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
КГ – значення до початку експерименту	23,7	59,1	17,2	39,8	47,3	12,9	72	21,5	6,5	40,9	49,4	9,7
КГ – значення наприкінці експерименту	12,9	61,3	25,8	28	51,6	20,4	55,9	31,2	12,9	34,4	53,8	11,8
Вірогідність розбіжності (χ^2 критичне – 6,0)	$\chi^2=4,8$			$\chi^2=2,3$			$\chi^2=5,0$			$\chi^2=0,88$		
ЕГ – значення до початку експерименту	22,7	59,1	18,2	37,5	46,6	15,9	71,6	20,5	7,9	33,0	53,4	13,6
ЕГ – значення наприкінці експерименту	6,8	43,2	50,0	5,7	35,2	59,1	18,2	46,6	35,2	18,2	60,2	21,6
Вірогідність розбіжності (χ^2 критичне – 6,0)	$\chi^2=21,12 *$			$\chi^2=44,8 *$			$\chi^2=51,6 *$			$\chi^2=5,73$		
Вірогідність розбіжності між КГ і ЕГ до початку експерименту	$\chi^2=0,04$			$\chi^2=0,34$			$\chi^2=0,42$			$\chi^2=1,8$		
Вірогідність розбіжності між КГ і ЕГ наприкінці експерименту	$\chi^2=11,12 *$			$\chi^2=32,0 *$			$\chi^2=28,9 *$			$\chi^2=7,3$		

Примітка. Позначено «*» достовірно значущу розбіжність двох середніх на рівні $p < 0,05$

Водночас, аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив наявність позитивних змін рівня сформованості усіх компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти школярів, що входили до експериментальної групи порівняно з контрольною.

Проведене дослідження, звичайно, не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. До перспективних наукових напрямів належать: формування готовності вчителів фізичної культури до олімпійської освіти школярів у системі післядипломної педагогічної освіти; удосконалення програм, подальше оновлення змісту й розроблення методичного забезпечення для вивчення спортивно-педагогічних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської.

Висновки

Використання експериментального чинника забезпечує позитивні зміни у рівнях сформованості усіх компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів.

У контрольній групі традиційні організація та зміст занять, спрямованих на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до олімпійської освіти молодших школярів, зумовлює статистично менш виразну позитивну зміну в сформованості у них означеної готовності.

Одержаний результат свідчить про можливість рекомендувати авторську розробку для впровадження в освітній процес майбутніх учителів фізичної культури.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Монахов Н. Изучение эффективности воспитания: Теория и методика. Опыт экспериментального исследования. Москва : Педагогика, 1981. 144 с.
Monahov, N. (1979), *Izuchenie effektivnosti vospitaniya: Teoriya i metodika*. [Studying the effectiveness of education: Theory and methodology] Opyit eksperimentalnogo issledovaniya. Pedagogika, Moskva, 144 p. [in Russian].
2. Большая советская энциклопедия: в 30 т. Под ред. А. М. Прохорова. М. : Советская энциклопедия, 1976. Т. 24. 608 с.
Bolshaya sovetskaya entsiklopediya [Great Soviet Encyclopedia] (1976). Sovetskaya entsiklopediya, Moskva, T. 24. 608 p. [in Russian].
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (2005). Uklad. VTF «Perun», Kyiv ; Irpin, 1728 p. [in Ukraine].
4. Каджаспирова Г., Каджаспиров А. Словарь по педагогике. М. ; Ростов н/Д : ИЦ «МарТ», 2005. 448 с.
Kadzhaspirova, G., Kadzhaspirov, A. (2005), *Slovar po pedagogike* [Dictionary of Pedagogy]. Moskva : IKTs «MarT»; Rostov n/D: ITs «MarT», 2005. 448 p. [in Russian].
5. Исаев И. Теория и практика формирования профессионально педагогической культуры преподавателя высшей школы. Москва-Белгород, 1993. 219 с.
Isaev, I. (1993), *Teoriya i praktika formirovaniya professionalno pedagogicheskoy kulturyi prepodavatelya vysshey shkolyi* [Theory and practice of forming a professional pedagogical culture of a teacher of higher education]. Moskva-Belgorod, 219 p. [in Russian].
6. Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : Рута, 2019. 150 с.
Galamanzhuk, L. L., Iedynak, G. A. (2019), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research]. Ruta Printing House LLC, Kamianets-Podilskyi, 150 p. [in Ukraine].
7. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПП Видавництво «Оіюм», 2012. 280 с.
Shiyan, B. M., Iedynak, G. A., Petryshyn, Yu. V. (2012), *Naukovi doslidzhennya u fizychnomu vykhovanni ta sporti* [Scientific research in physical education and sports]. PE Oyum Publishing House, Kamianets-Podilsky, 280 p. [in Ukraine].
8. Деньга Н. До питання «Аналіз методик діагностики рівня розвитку професійної рефлексії». – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/InternetKonf_2016_183.pdf
Denga, N. *Do pytannya «Analiz metodyk diahnostryky rivnyia rozvytku profesiyanoi refleksiyi»* [On the question “analysis of methods for diagnosing the level of development of professional reflection”]. – http://www.zgia.zp.ua/gazeta/InternetKonf_2016_183.pdf
9. Тест «оцінка комунікабельності та організаторських здібностей» (з ключем). – Режим доступу: http://ininv.vntu.edu.ua/ukr/index.php?option=com_content&view=article&id=736:test-otsinka-komunikabelnosti-ta-orhanizatorskykh-zdibnostei-z-kliuchem&catid=41&Itemid=967
Test “otsinka komunikabelnosti ta orhanizators'kykh zdibnostey” (z klyuchem) [Test “assessment of sociability and organizational skills” (with key)] – Режим доступу: http://ininv.vntu.edu.ua/ukr/index.php?option=com_content&view=article&id=736:test-otsinka-komunikabelnosti-ta-orhanizatorskykh-zdibnostei-z-kliuchem&catid=41&Itemid=967
10. Bryman, A. (2015). *Social research methods*. London: Oxford university press.
11. Creswell, J. W. (2013). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London: Sage publications.
12. Vincent, W. J. (2005). *Statistic in kinesiology, 3rd ed.* Champaign IL: Human Kinetics, Inc.

Надійшла до друку 16.09.2020